

Ulrika Lindblad

Pien- ja mikroyrityksen tilinpäätös

käytännönläheisesti

© Helsingin Kamari Oy ja tekijä
2., uudistettu painos
ISBN 978-952-246-679-2
978-952-246-680-8 (Ammattikirjasto)
Ulkoasu ja kansi: Heljä Silvennoinen
Kannen kuva: Shutterstock
Taitto: NotePad
Paino: OÜ MeediaZone, Viro 2021

Anna palautetta kirjasta:

<https://www.kauppakamarikauppa.fi/anna-meille-palautetta>

Tämä kirja on saatavilla myös KauppakamariTiedon Ammattikirjastossa, ammattikirjasto.
fi.

Sisällys

Lyhenteet	10
Johdanto	11
KÄSITTEITÄ	13
Pienyritys	13
Mikroyritys	13
Suuryritys	14
Yleisen edun kannalta merkittävä yhteisö	14
Konserni ja määräysvalta	14
Osakkuusyritys	15
Ammatin- ja liikkeenharjoittaja	15
Audit trail, kirjausketju	15
Liitetietotosite	16
Sähköinen arkistointi	16
 2 KIRJANPITOA JA TILINPÄÄTÖSTÄ KOSKEVAT VAATIMUKSET	
KIRJANPITOLAINSÄÄDÄNNÖSSÄ	17
2.1 Kirjanpitovelvollisuus	17
2.1.1 Yhden- vai kahdenkertainen kirjanpito?	19
2.1.2 Maksu-, lasku- vai suoriteperuste?	20
Suoriteperuste	20
Maksu- tai laskuperuste	23
2.1.3 Kirjausjärjestys ja -ajankohta	24
2.1.4 Hyvä kirjanpitolapa	25
2.1.5 Virhe aikaisemmassa tilinpäätöksessä	25
2.2 Tilinpäätöksen laatimisvelvollisuus	26
2.2.1 Miksi tilinpäätös laaditaan?	26
Tilinpäätöksen merkitys sidosryhmille	26
Tilinpäätöksen merkitys yritykselle itselleen	27
2.2.2 Mikrokokoisten yhdistysten tai säätiöiden maksuperusteinen tilinpäätös	27
2.3 Tilinpäätöstä koskevia yleisiä vaatimuksia	28
2.3.1 Tilikauden pituus	28
2.3.2 Tilinpäätöksen laatimisaika	28
2.3.3 Tilinpäätöksen laatimisessa noudatettu säännöstö	29
2.3.4 Tilinpäätöksen sisältö	29
2.3.5 Tilinpäätöksen päivääminen ja allekirjoittaminen	30

2.3.6	Tilinpäätöksen rekisteröinti	30
2.3.7	Kirjanpitoaineisto	31
	Tosite	31
	Tase-erittelyt ja liitetietositteet	32
	Luettelo kirjanpitoaineistoista	33
2.3.8	Kirjanpitoaineiston säilyttäminen	34
2.4	Yleiset tilinpäätösperiaatteet	36
2.4.1	Oikea ja riittävä kuva	36
	Mikroyritysten suojasatamasäännös koskien oikeaa ja riittävää kuvaa	38
2.4.2	Olennaisuus	38
2.4.3	Varovaisuus	40
2.4.4	Asia ennen muotoa eli sisältöpainotteisuus	41
2.4.5	Jatkuvuuden periaate	43
2.4.6	Johdonmukaisuuden periaate	44
2.4.7	Tilinavauksen perustuminen edellisen tilikauden päättäneeseen taseeseen	44
2.4.8	Suoriteperuste	44
2.4.9	Kunkin hyödykkeen ja muun tase-eriin merkittävän erän erillisarvostus	44
2.4.10	Netottomiskielto	45
3	MUU KIRJANPITO JA TILINPÄÄTÖSTÄ KOSKEVA SÄÄNTELY.....	46
3.1	Osakeyhtiölaki	46
3.1.1	Yhtiön kirjanpidon ja varainhoidon järjestäminen ja valvonta	46
3.1.2	Osakeyhtiön lähipiirin määritelmä ja merkitys	47
3.1.3	Osakaslaina	48
3.1.4	Yhtiön varojen väheneminen	48
3.2	Laki avoimista yhtiöistä ja kommandiittiyhtiöistä	49
3.3	Säätiölaki	50
3.4	Tilintarkastuslaki	51
3.5	Rikoslaki	52
3.6	Kansainvälinen sääntely	54
	Rahoitusvälineiden merkitseminen käypään arvoon	54
	Sijoituskiinteistöjen merkitseminen käypään arvoon	54
	Rahoitusleasingillä hankitun omaisuuden merkitseminen taseeseen	55
	Pääomalainan merkitseminen taseeseen	55

4	PIENYRITYKSEN TULOSLASKELMA	56
4.1	Liikevaihto	58
	Valuuttakurssien vaihtelusta aiheutuneet kurssierot	59
	Kurssierot suojausinstrumentista	59
	Myyntin luottotappiot, myyntirahdit ym.	59
	Läpikulkuerät	59
	Varausmaksu	59
	Vaihtokauppa	60
	Osamaksulisä ja osamaksukaupan korko	60
	Saatavien ostaminen ja perintä	60
	Rahanvaihto	60
	Osatuloutus	60
4.2	Valmiiden ja keskeneräisten tuotteiden muutos	61
4.3	Valmistus omaan käyttöön	62
4.4	Liiketoiminnan muut tuotot	63
4.4.1	Saatujen avustusten kirjaaminen	63
4.5	Materiaalit ja palvelut	64
4.5.1	Aineet, tarvikkeet ja tavarat	64
	Ostot tilikauden aikana	65
	Varastojen muutos	65
4.5.2	Ulkopuoliset palvelut	66
4.6	Henkilöstökulut	67
4.6.1	Palkat ja palkkiot	67
	Lomapalkan jaksotus	68
	Palkkojen aktivointi hankintameno	69
	Luontoisedut	70
4.6.2	Henkilösivukulut	70
4.7	Poistot ja arvonalentumiset	71
4.7.1	Suunnitelman mukaiset poistot	71
	Poistoja koskevat kevennetyt liitetietovaatimukset	71
	Elinkeinoverolain mukaiset poistot	72
	Poistoero	73
	Veronhuojennuspoistot	76
4.7.2	Arvonalentumiset	76
	Arvonalentuminen pysyvien vastaavien hyödykkeestä	77
	Vaihtuvien vastaavien poikkeukselliset arvonalentumiset	77
4.8	Liiketoiminnan muut kulut	77
4.8.1	Edustusmenot	78
4.8.2	Vuokrat	79
4.8.3	Luottotappiot	79
4.8.4	Veronkorotukset ja sakot	80
4.9	Liikevoitto tai -tappio	80

4.10	Rahoitustuotot ja -kulut	80
4.10.1	Rahoitustuotot	81
4.10.2	Rahoituskulut	81
	Korkomenon aktivointi	83
4.10.3	Arvonalentumiset	83
4.11	Tilinpäätössiirrot	83
4.11.1	Verotusperusteinen varaus	83
	Jälleenhankintavaraus	84
	Toimintavaraus	85
	Takuuvaraus	86
	Hinnanlaskuvaraus	86
4.11.2	Konserniavustus	87
4.12	Tuloverot ja muut välittömät verot	88
5	PIENYRITYKSEN TASE	89
	Taseen Vastaavaa-puoli	91
	Taseen Vastattavaa-puoli	91
5.1	Pysyvät vastaavat	91
5.1.1	Aineettomat hyödykkeet	92
	Kehittämismenot	92
	Aineettomat oikeudet	94
	Liikearvo	95
	Muut aineettomat hyödykkeet	95
	Ennakkomaksut	95
5.1.2	Aineelliset hyödykkeet	96
	Aineellisten hyödykkeiden aktivointipakko	96
	Hankintamenon määrittäminen	97
	Omaisuuksien hankintaan saatu avustus	98
	Maa- ja vesialueet	100
	Rakennukset ja rakennelmat	100
	Koneet ja kalusto	102
	Muut aineelliset hyödykkeet	103
	Ennakkomaksut ja keskeneräiset hankinnat	103
5.1.3	Sijoitukset	103
5.2	Vaihtuvat vastaavat	104
5.2.1	Vaihto-omaisuus	104
	Hankintameno	104
	Varaston arvostaminen	105
5.2.2	Saamiset	107
	Myyntisaamiset	107
	Saamiset saman konsernin yrityksiltä tai osakkuusyrityksiltä	108
	Lainasaamiset	108
	Muut saamiset ja Siirtosaamiset	108

5.2.3	Rahoitusarvopaperit	108
5.2.4	Rahat ja pankkisaamiset	109
5.3	Oma pääoma	109
5.3.1	Osake-, osuus- tai muu vastaava pääoma	109
	Osakeyhtiön oma pääoma	109
	Henkilöyhtiön oma pääoma	110
	Säätiön peruspääoma	112
5.3.2	Ylikurssirahasto	112
5.3.3	Arvonkorotusrahasto	113
5.3.4	Muut rahastot	114
5.3.5	Pääomalaina	114
5.3.6	Edellisten tilikausien voitto/tappio	115
5.3.7	Tilikauden voitto/tappio	115
5.4	Tilinpäätössiirtojen kertymä	115
5.5	Pakolliset varaukset	115
5.5.1	Eläkevaraukset	116
5.5.2	Verovaraukset	116
5.5.3	Muut pakolliset varaukset	116
	Pakollinen varaus vai siirtovelka	118
5.6	Vieras pääoma	119
5.6.1	Saadut ennakot	120
5.6.2	Ostovelat	120
5.6.3	Muut velat	120
5.6.4	Siirtovelat	121
5.6.5	Laskennalliset verovelat ja -saamiset	122

PIENYRITYKSEN LIITETIEDOT124

	Pienyryitys, joka on osakeyhtiö tai osuuskunta	125
	Pienyryitys, joka on aatteellinen yhdistys tai säätiö	126
6.1	Tilinpäätöksen laatimisperiaatteet	126
6.2	Poikkeukselliset erät	128
6.3	Tilikauden jälkeiset olennaiset tapahtumat	128
6.4	Arvonkorotusrahasto	129
6.5	Tiedot käypään arvoon merkitsemisestä	129
6.6	Pitkäaikaiset lainat	130
6.7	Annetut vakuudet ja taseen ulkopuoliset sitoumukset ja järjestelyt sekä eläkevastuut	130
6.8	Tiedot emoyrityksestä	131
6.9	Lainat toimitusjohtajalle ja hallintoelimiin kuuluville henkilöille sekä heidän puolestaan annetut sitoumukset	131

6.10 Liiketoimet intressitahojen kanssa	132
6.11 Henkilöstö	134
6.12 Omien osakkeiden ja osuuksien hankinnat ja luovutukset	134
6.13 Toimintakertomusta vastaavat tiedot	135
6.14 Oman pääoman riittävyys	135
PIENYRITYKSEN TOIMINTAKERTOMUS JA RAHOITUSLASKELMA	136
7.1 Toimintakertomus	136
7.2 Rahoituslaskelma	137
7.3 Selvitys muista kuin taloudellisista tiedoista	137
MIKROYRITYKSEN TILINPÄÄTÖS	138
8.1 Mikroyrityksen tuloslaskelma	138
8.2 Mikroyrityksen tase	139
8.3 Mikroyrityksen liitetiedot	139
8.4 Mikrokokoisten yhdistysten tai säätiöiden maksuperusteinen tilinpäätös	140
VEROTUKSESSA HUOMIOITAVAA	141
9.1 Edustusmenot verotuksessa	142
9.2 Arvon alentumiset verotuksessa	144
Vaihto-omaisuus	144
Käyttöomaisuus	145
Rahoitusomaisuus: myyntisaamiset ja muut saamiset	145
9.3 Käyttöomaisuusosakkeiden luovutusvoiton verottomuus	146
9.4 Työpanososingot	147
9.5 Osakaslainat	148
9.6 Peitelty osingonjako	149
9.7 Korkomenojen vähennysoikeuden rajoitukset	150
9.8 Koulutusvähennys	151
9.9 Tutkimus- ja kehittämistoiminnan lisävähennys	152
VEROILMOITUS	153
10.1 Verotettavan tulon laskenta	154
Veronalaiset tulot, jotka eivät sisälly kirjanpidon tuottoihin	154
Verovapaat tulot, jotka sisältyvät kirjanpidon tuottoihin	154
Vähennyskeltottomat menot, jotka sisältyvät kirjanpidon kuluihin	155
Vähennyskelpoiset menot, jotka eivät sisälly kirjanpidon kuluihin	157

10.2 Veroilmoituksen jättöajat	157
10.3 Virheellisenä annettu veroilmoitus	158
LIITE 1. TILINPÄÄTÖKSEN MUISTILISTA	159
LIITE 2. TILINPÄÄTÖKSEN JA VEROILMOITUKSEN MÄÄRÄAIKOJA	162
LIITE 3. KILA 2016/1950 OMAEHTOINEN LAUSUNTO VUODEN 2016 ALUSTA VOIMAAN TULLEISTA KIRJANPITOLAINSÄÄDÄNNÖN MUUTOKSISTA	165
KILA-HAKEMISTO	171
OIKEUSTAPAUSHAKEMISTO	173
HAKEMISTO	174

Lyhenteet

AKYL	laki avoimesta yhtiöstä ja kommandiittiyhtiöstä 29.4.1988/389
AsOYL	asunto-osakeyhtiölaki 22.12.2009/1599
AVL	arvonlisäverolaki 30.12.1993/1501
EVL	laki elinkeinotulon verottamisesta 24.6.1968/360; elinkeinoverolaki
KHO	korkein hallinto-oikeus
KILA	kirjanpitolautakunta
KKO	korkein oikeus
KPA	kirjanpitoasetus 30.12.1997/1339
KPL	kirjanpitolaki 30.12.1997/1336
KVL	keskusverolautakunta
PMA	valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista 30.12.2015/1753
OKL	osuuskuntalaki 14.6.2013/421
OYL	osakeyhtiölaki 21.7.2006/624
RL	rikoslaki 19.12.1889/39
SäätiöL	säätiölaki 24.4.2015/487
TVL	tuloverolaki 30.12.1992/1535
VML	laki verotusmenettelystä 18.12.1995/1558

Johdanto

Tässä kirjassa kerrotaan käytännönläheisellä tavalla pien- ja mikroyritysten tilien sisällöstä, tilinpäätöksessä tehtävistä kirjauksista, yleisistä tilinpäätösperiaatteista sekä verotettavan tulon laskemisesta. Tässä kirjassa ei käsitellä arvonlisäverotusta tai voitonjaon, esimerkiksi osinkojen, verotusta.

Kirjanpitolain uudistuksen yhteydessä 2016 annettiin valtioneuvoston asetus pien- ja mikroyrityksen tilinpäätöksessä esitettävistä tiedoista (1753/2015, PMA). Erillinen asetus pienille yrityksille helpottaa selkeästi näiden käytännön kirjanpidon työtä, koska kirjanpitoasetus (1339/1997, KPA) on tehty suuryritysten näkökulmasta. Tässä kirjassa käsitellään pääasiassa vain pien- ja mikroyrityksiä koskevaa asetusta.

Muita merkittäviä uudistuksia oli konsernitilinpäätöksen laatimisvelvoitteen poistaminen pieniltä yrityksiltä samoin kuin liitetietovaatimusten keventäminen. Pien- ja mikroyritykset ovat useimmiten vapautettuja myös toimintakertomuksen laatimisesta.

Kirjanpitolaki mahdollistaa täysin sähköisen kirjanpidon ja tilinpäätöksen. Laissa ei vaadita esimerkiksi paperista tasekirjaa tai tietojen säilyttämistä Suomessa. Tilinpäätöksen allekirjoittaminenkin on mahdollista sähköisesti. Pienyritysten digitaalisatiota edistää myös Verohallinnon taloushallinto-ohjelmistohanke, jolla kehitetään maksutonta taloushallinnon ohjelmistoa pienyrityksille.

Kirjanpitolaissa viitataan IAS (International Accounting Standards) -asetukseen. Sillä tarkoitetaan kansainvälisiä kirjanpitostandardeja. IAS/IFRS-standardit pitää nykyään huomioida siis myös pienten yritysten kirjanpidossa, mikäli yrityksellä on rahoitusvälineitä, sijoituskiinteistöjä, rahoitusleasingillä hankittua omaisuutta tai pääomalainaa. Nämä säännökset ovat pääosin tahdonvaltaisia, joten yhtiöt voivat valita, soveltavatko ne uusia säännöksiä näiltä osin; ks. tarkemmin kohta 3.6.

Toistaiseksi ei verolainsäädäntöä ole uudistettu kirjanpitolain suppeampien vaatimusten johdosta. Tapahtuuko näin vai vaaditaanko pien- ja mikroyrityksiltä verotusta varten edelleen laajemmat tiedot kuin tällä hetkellä kirjanpitolain perusteella, jää nähtäväksi. Toki direktiivin henkeä, eli hallinnollisen taakan vähentämistä, voi huomata Verohallinnon uusissa verkkopalveluissa sekä siinä, että entistä useammat yritykset voivat raportoida arvonlisäveron harvemmin kuin kerran kuukaudessa.

Osakeyhtiön perustaminen on 1.7.2019 alkaen muuttunut entistä helpommaksi, yksityisiltä osakeyhtiöiltä ei enää vaadita vähimmäispääomaa. Tästä johtuen osakeyhtiöiden määrä tulee kasvamaan toiminimien vähentyessä.

Kirjanpitolautakunta on antanut lausunnon 2016/1950 kirjanpitolainsäädännön muutoksista. Lausunto on tarkoitettu ohjaamaan hyvää kirjanpitolapaa ja yhtenäistämään käytänteitä. Lausunto löytyy kirjan liitetiedoista. Liitteenä löytyy myös tilinpäätöksen tekemistä helpottava muistilista.

Tahdon kiittää erinomaista kustannustoimittajaa, Leena Viitalaa, kirjan toimittamisesta ja mukavasta yhteistyöstä.